

Մասիս լրագիրն 5 անգամ կը հրատարակուի շաբաթը . 4 թիւերն են : Շաբաթերը :

Ֆարեկան դին. Կ. Պոլսոյ համար	180
„ „ Գաւառաց „	10 Մեհ
Կեչեմանեայ դին Կ. Պոլսոյ „	90 Ղրղ
„ „ Գաւառաց „	5 Մեհ
Իւրաքանչիւր բռնոց դին	
Շաքարաբերք	60 փր.
Օրաբերք	20 „

Դուք զգացած վրաբերաց համար ծախ-
քը Խորագործրեան վրայ է:
Ծանուցանոց տողը մեկ անգամի խմբար
Յ ղԷ. Երկու անգամի համար 2 ղԷ:
Լ. րազդայս վերաբերեալ մամակ կամ որ
և իցի գրութիմ Խորագործրեան հետ
էին պիտի աղկտի: և ե մահայն ծախ
քըն ալ պրկուիմ վրայ է:

ՀԱՐԱՅՈՒՆԵՐԸ

ՔԱՂԱՔԱԿՆԵ ԱԶԳԱՅԻՆ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ՏԵՏԵԱԿԱՆ

ՀԱՍՏԱՆԴՆՈՒԳՈՒԹՅՈՒՆ 9 ՆՈՑԵՄԲԵՐ

ԲԱՂԱՔԱԿԱՆ

Պատգալական յայտարարութիւններն հազիւ օտկաւ ինչ միտքերը հանդարտեցնելու լըտայ էին, եւ ահա Ուսմանիայէն, զոր Պ. Ալայթէք վարաներ մեծ զինարան մը կոչելու, հրապալ հրկթեր բորորելիք կայծ մը կը ճատթէ, և հառաքիլը իր ծառայանէ թէ Սարիպալտի Աուքրէշ հասեր է, եւ Սարիպալտի իշխանն ալ Ուսմանուք դալով, Գանուքեան դաւառին ընդ հանուր կառապարիչ Ս. սեմ. Ալայթի փաշային կորմանէ արծաթալոյսելէ կերպիւր ընդհանուր է, Սադիք է Սարիպալտի Աուքրէշ հասնիլը, եւ ինչո՞ւ համար իշխանն պոպիօի անալոնկալ ուղեւորութեան միտքն է տակաւին իրողութեանց միտութիւնը հարկ կը դնէ մեզ սպասելու, որպէս զի դոքմին ամեն պարագայները գիտցըւելով, ինչ ատրիմանի կարեւորութիւն ունենայր կյուռի :

Իրուսիոյ թագաւորը Խորհրդա-
նանք բացաւ, եւ այս աւթիւն խօսած
ձառնին մէջ՝ երկու տարիէն ի վեր գոր-
ծելու ժամեր քննադատեցն եւ ժողովուրդոյ
ալ սոյլէն կրած պատուհասը յիշե-
ծեալն, կը յուսայ որ ձեռք առնուած
միջոցներուն չտրտնէ այս տարի նոյն.
պիտի պատուհանէ մը վրայ չկայ: Իսկ
արարքաքահանութեան նկատմամբ ալ
բաւ. « Իմ կառավարութեանս
տար տէրութեանց հետ ունեցած յա-
րաբերութիւններն ամեն կողմանէ գո-
հացուցիչ եւ բարեկամական են: Եւ-
րոպայի արեւմտեան թերակղզւոյն
(Գլանիոյ) բոլոր կողմէ) մէջ պատահած
դէպքերը մեզ ուրիշ զգացումներ չեն
կրնար տալ, բայց եթէ բաղձանք եւ
վատահոլութիւն որ սպանիական ազգը
պիտի յայդի՝ իր սահմանադրութեան
ազատ փոխակերպութեամբ՝ զար-
գացման եւ գորութեան երաշխաստ.
թաւթիւն մը գտնել: » Իսկ խօսքերը
պատասխան մ'ունեն: Եւ այն զրոյցներուն
դէմ, որք սպանիական յեղափոխու-
թեան մէջ Իրուսիոյ մատը կը նշմա-
րեն, Պատերազմի կասկածներուն նը-
կատմամբ ալ Իրուսիոյ թագաւորը
հետեւեալ յայտարարութիւնն րբաւ.
« Եւ հպակեօտաց զգացումներ եւ խո-
ղաղութեան պէտքը զոր ժողովուրդ-
նէն իմ կ'զգան վատահոլութիւն կուտան
որ ընդհանուր բարեկեցութեան զար-
գացումը ոչ միայն բնաւ նիւթական
լիստ ո՛ր չպիտի կրէ, այլ եւ պիտի ա-
զատի այն արդեւքներէն, զորս խա-
ղաղութեան եւ հասարակաց անդոր-
րութեան թշնամիներն այն անհիմն
կասկածներէն օգուտ քաղելով կը
պատրաստեն: »

Իրուսիոյ Թագաւորին ճառն Եւրոպայի մէջ գոհունակութեան համար ճառ տուաւ. եւ որ աւելին է, կըսուի թէ՛ Նաբոլէոն կայսրն ալ մասնաւորապէս գոհ եղեր է անկէ, վասն զի Իրուսիոյ Թագաւորը ճառին բնաւ չի

ըը կանխաւ իրեն հաղորդեր է, եւ կայսրն ալ Պ. Տէրութիէի հրամայեր է շըջաբերական նամակ մը պատրաստել, ուր յայտարարութիւն պիտի ըլլայ եղբէր թէ խրոստիա երաշխաւ տրութիւն տուած ըլլալով որ խրոստիա զանադրութեամբ Վերամանիոյ մէջ կազմուած հաստատարութիւնները չի ստանան, Վաղարշ ալ որոշեցէ որ վերստին որ 1866էն ՚ի վեր ծագած իրազ պիտանի անկեղծաբար ընդունի:

Սակայն այս զրոյցներն աւելի փա-
րիզի ախուճներուն յեղիզուկ երե-
ւակայութեան արգիւնքը սեպեալու է-
քան թէ հաւանականութիւն . մանա-
ւանդ որ նոյն ախուճներուն մէջ կը
խօսուի եղբոր նախն թէ Վրուսիոյ կայ-
դաւորը՝ Վազգիլոյ եւ Վարօլէնի կայ-
սեր ալ խաղաղական ջանից վրայ բը-
նաւ անխարկութիւն մը չպարունակե-
լուն համար . այս բուծիւնը թէ՛
Վարօլէնի Վ. Ի եւ թէ՛ անոր պալա-
տականաց դժգոհութիւն պատճառե-
րէ :

Վօնսթիթիւսիօնէլ լրագրին Ն. Բ. րուսիոյ լրագրաց դէմ գրած մէկ կըլ ծու պատասխանը որուն Վարելի մէջ բաւական կարեւորութիւն արուեր է այս պարագայից մէջ մասնաւոր ուշադրութեան արժանի է. Վաղղիոյ կէս պաշտօնական թերթը Ալէքլինոյ լրագրինբը կը հեգեմ ըսելով թէ չի գիտցուիլ ի՛նչ պատճառաւ այն թերթերը որը ամեն օր Նիւուսիոյ զինուորական վարչութեան իւրաքանչիւր շարժումները գրելէ եւ մահաւոթի նոյա հար զինուոյ գոյնսան ընելէ չեն դադարել, Ա. Այսթիլի Նաւորիոյ զինւորական յանձնաժողովին մէջ խօսած մահին վրայ կը զայրանան. Ասկայն աւելի զարմանալին այն է, կըլէ, որ Ալէքլինի թերթերը կը սրտմտին Ասիւ մանկիոյ կառավարութեան շատ կողմերէ ուղղուած յանդիմանութեանց վրայ. Նոյ լրագրինբն այնչափ ջերմ պաշտպան կենալով Ալլքքէշի կառավարութեան, կը պնդեն նաեւ թէ Նիւուսիա բնաւ մատ չունի Վանուրեան իշխանութեանց յուզմունքին մէջ բաց Ալլքքէշի արքունեաց քաղաքականութիւնը քննադատող դաղղիացեան գլխացի եւ աւստրիացի լրագրինբնուն վրայ ոստիկ յարձակումներ կըլ նեն. Ասանկ եղաւ, կը շարայար Վօնսթիթիւսիօնէլ 1866 ի դարուն ալ երբոր Նաւորիոյ զինւորական պատաստութիւնները Ալիէնայի թերթերուն մէջ կը հրատարակուէին, Ալէքլինի թերթերն աւստրիականին լրագրինբնը մինչեւ վերջը սուտ հանել կուզէին, ինչպէս հիւման Ալլքքէշի մէջ ծագած դէպքերուն նկատմամբ այն պէս կը խօսին որպէս թէ Նիւուսի մայրաքաղաքին մէջ պատահած ըլլալով

Քօնաթիթիւսիօնէիւ այս լեզու
Փարիզի բրուսիական դեպարտամետ
մէջ բաւական իրարանցում պատ
ճառեց. եւ մինչեւ անդամիլըսուի թ
Վարդիլայ պատուրին ք որմոյ պաշտօն

ստանէ՛ր քայայտութիւն ինդիւրներով,
ուրիշ իր ներշնչութիւնները կառնու
յիշեալ կէս պաշտօնական թերթը,
Պ. Տ. Ստ. Թիէ ծանուցեր է թէ բը
նաւ տեղեկութիւն չունի անոնց վը
րայ՝ ուստի կը կաթճուի եղեր թէ՛
Վարքաբէն կայսեր գրասենտակէն ե-
լած են Քծնութիւթիսլոնէի մէջ Վը
րուսիայ դէմ՝ հրատարակում յօդ-
ւածները ։

Ի բաց առեալ այս միջոցիս պատերազմի կռակահները որք ընդհանուր են, Վաղղիոյ մէջ ներքին անհանդարտութիւն մը կայ։ Վայոյնի է որ 1851 դեկտ. 2ին 1 ուի Վարօշէոն իշխանը հաստարակապետական սահմանադրութիւնը վերջնէնով դիվտատորական իշխանութիւնի վարել սկսաւ, մինչեւ որ ազգային ընդհանուր քուէարկութեամբ նոյն դեկտ. 20ին տասնամեայ նախագահ ընտրուեցաւ, որ տարի մը չանցած կայսրութեան փոխւեցաւ, Վաղղիոյ ազտական լրալիւրներն այս օրերս չենք՝ Վիճաբանութիւն բացած են դեկտ. 2ին պետական հարուածին եւ ներքիւղկառավարական դրութեան վրայ, Այս վիճաբանութիւններն ա՛յն աստիճան միտքերն յուզել սկսան, որ կառավարութիւնն ստիպուեցաւ պայտօնական Վոնիթէօսին մէջ հատուած մը դնելով լրադրաց յիշեցնել որ 1866 յուլիս 18ին ձեռքամուտին դրած օրէնքն համաձայն Վաշմանդրութեան վրայ վիճաբանութիւնն արդիւրեւած է։ Վայոյ ընդդիմադրութիւնը միշտ որ եւ է կերպիւ փաստեր կը գտնէ կառավարութիւնը վար դարձնելու համար։ Վանաւանդ պետական հարուածն ա՛յն պիտի տկար կողմ մը կրնայէ՞, որուն վրայ ուսումնական թերթներն աւելի հաճութիւնով կը զղեն իրենց յարձակումները։

Իստեղ հետ մէկտեղ՝ ժողովուրդա-
կան դուժարութիւններու մէջ խօսուած
բուռն ատենախօսութիւնները, (3) օ-
տէն երեսփոխանին արձան կանգնե-
լու համար բացուած ստորագրու-
թիւնը, եւ ունոր դամբանին վրայ ե-
ղած ցոյցներ, որուն նկարագիրը վարը
կը հրատարակենք, վարից ցոհեալուն
ներկայ միտմունքուն վրայ զննացու-
ցիչ դատաւոր մը չեն ընծայեր: (4) իշխալ
ստորագրութիւնը բացող խմբագրի-
նէն՝ ինչպէս նաեւ (5) օտէնի գերեզ-
մանին վրայի ցոյցերուն հեղինակները
դատի ենթարկուեցան: Եւ վերջին
ներէն օտտիկանութեան ձեռքը ձեր-
բակալ եղեր են: Արտօի թէ նոյն ցոյ-
ցին հետեւեալ օրն աւերի մեծ մ'ալ
պատրաստուած էր, որուն առաջին
առնելու փութացեր է կառավարու-
թիւնը՝ պարագլուխները բռնելով: Եւ
պէ՛հ գատ կառավարութեան նպա-
տակն է դատաւորանական միջոցա-
նալ հատուակ թէ գեկտ. Ձի ապրի-
լու օրը ընթացք, գեկտ. 20ի ապրի-
լին լուհարկութեամբ վաւերացած
է: « Իստեղ, կրտէս հետեւեալ

Վե՛լե՛ք, աշխարհի ամեն դատաստան-
ներ եւ քուհարկութիւններ չեն կըր-
նար բնաւ եղելութիւնը փոխել: Վե-
տական հարուածը, թէ եւ միփոնա-
ւոր քուհարկութիւն վաւերացած ըլլայ,
քաղաքական եւ ակերտային ոճեր մ'ըլ-
լաւէ չգաղարիք: »

Վարժեան կայրը բնականորաբ
 ժամանակի նշաններն ուշադրութեան
 առնելով պետութեան պաշտօնէին
 հրամայեր է որ հասարակաց մարին
 վիճակն ամենայն ճշգրտութեամբ քննե-
 լով անդէկադեր մը ներկայացնէ իրեն
 (Վ. Պոլեէ ալ այդ անդէկադերը պատ-
 րաստեր է, որ թէ եւ կը ճանոցանն
 թէ ընդդիմադրութեան տարրները
 կրնան երեսփոխանական ընտրութեանց
 մէջ ծանր դժուարութիւններ յարու-
 ցանել, բայց կայսերական գերդա-
 տնին թշնամի ետեւակցութեանց առ-
 դերէն թիւնն առաւել նուազելու վը-
 լայ է: Թնդհակառակն աղաւաղմա-
 պահպանողական մասն աւելի կը զո-
 րանայ, այնպէս որ կը կարծուի թէ
 առաւելեալ խորհրդարանին մէջ թէ
 եւ ճախակողմեան առաւելաբարց թի-
 վը չշատնայ, աշակղմեան մեծագոյն
 մասն ալ առաւելան չափ կառավա-
 րութեան հօտ չպիտի ըլլայ:

Գաղղիոյ արքունիքը նոյնմբեր՝ Նին
Քճերէէնի պալատը գնաց, եւ հոն
ըլլալիք իրախճաններուն մէջ կայսրը
միայնդ.սմայն առ լիժ կուներնայ զա-
նազան տեղեկութիւններ ստանալու,
եւ ծրագիրներ պատրաստելու: Երկու
հարիւր յիսունի չափ անձինք կարգաւ
Քճերէէն հրաւիրուելու պատրու կու-
ներան, ուր խօսակցութեամբ մէջ կայ
ներ մարդասիրականն, ընդունելութե-
նէն քաջաբերուելով՝ իրենց կարծիքն
ամերայն համարձակութեամբ կը զը-
րոցեն: Եւս առ թիւ Կաթողոն
կայսրն ստաց տեղեկութիւններ կառ-
նու թէ իր վրայ ի նէ կը խօսուի Կաթ-
ղիոյ մէջ կամ գուրը, տեղեկու-
թիւնները առանց աղեկեցութեան
չեն մար իրեն բռնելիք ընկերայից վը-
րայ:

Այստեղ թէ այս անգամ համալ-
սարանաց ուսանողներէն ոմանք պ-
Բճարիէն հրաւիրուած են , որ մին
չեւ հիմա տեսնուած չէր :

Խաղաղական կառավարութիւնը
Փարիզի արքունեաց հետ բանակցու-
թիւններ բացած էր գաղղիական ռ-
բաց և ոմէն երէնուս եւ Խաղաղ զ-
և ոմի մէջ կենցաղավարութեան
եղանակ մը հաստատուել ինդրոյն
վրայ : Եւ յիւլիս վրայ Գ. Կեկիրա-
վելովին անդամ հօլու 15ին տեսա-
ցեր է Գ. Շ Մուրիէ հետ. բայց
իտալական դեպարտմէն առաջարկու-
թիւնները բացէ ' ի բաց մերժուեր են :

Քարիկի լրագիրները Պօտեն Ե.
 Երևանում գրեցին իրանի վրայ եղած
 ժողովրդական ցուցերու նկարագիրը
 ինչն : Եւ թանր գէպրին վրայ հե-
 տեւեալ մոնիթորին տեղեկութիւն

սեմ. Մկրտիչ պէյը. Եւս կետերուս վայ կրեանք ըսել որ ազգին մեծագոյն մասին մէջ միայն մէկ կարծիք մը կայ. Իշմիւսանի աթոռը Ռուսիոյ հոյն մէջ գտնուելէ ՚ի վեր եթէ ազգային մեծ ձեռնարկ մը չէ կրցեր կատարել, գո՛նէ սրբապիծ ձեռքերէ գերծ մնացած է. իսկ րարոյական շահուն գալով, Իշմիւսանի աթոռոյն ներկայ գիրքը Ռուսիոյ և Տաճկաստանի և ուրիշ երկիրներու Հայոց մէջ միութեան յօդ մ'եղած է. Երբարեւելեթ Տաճկաստանի հայերը Սիւրի մէջ կամ ուրիշ տեղ մը հաստատուն Հայաստանեայց եկեղեցւոյ ընդհանրական հայրապետութիւնը, առաջին չկայ որ Ռուսիոյ հայերուն ազատ կամ օրինակութիւն մը մնալով միշտ Իշմիւսանի մէջ, ազգին երկու կարեւոր մասերը միանգամ ընդ միշտ իրարմէ կը գտնուին, և որ աւելի մնաստար է. Ռուսիայի հայերը Սիւրի մէջ անհատական օրինակութիւն մէջ խառնուելով կ'անհետանան, միեւնոյն հիմա իրենց արեւելեան կեանքը կը միան. Իշմիւսանի ալ ընդհանուր Հայաստանեայց եկեղեցւոյ աթոռը չըլլալով, ոչ ևս իր վաղեմի արտօնութիւններն ու իրաւասութիւններն հիմախառն չափ անբնական արեւելի կը մնան. Սիւրի ընդհանուր ազգին օգուտ մը չըլլար, ոչ ալ Եւրոպայի կամ Տաճկաստանի, եթէ մէկ միլիոն մէկ Ռուսահայը՝ որք այսօր մեզի հետ կրծքով և ազգային դպրոց մամբ մի են, որք մեր սահմանադրութեան և կայսերական կառավարութեան շնորհիւ վայելած այնչափ արտօնութեանց վայ խնդրութեամբ կը նային և Օսմանեան կառավարութեան ազատամիտ ընթացքը մեզի հետ երախտագրութեան արժանի կը համարին, վաղը մեզնէ բաժնուլին և թերեւ թշնամի ալ ըլլան:

Իսկ մեզի համար բաւագոյն կըլլայ այս բաժանումը. կը համարձակինք ըսել թէ ոչ. Տաճկաստանի մէջ հաստատուն երբ ընդհանուր կամ օրինակութիւն մը՝ ոչ միայն Ռուսաստանի Պարսկաստանի և ուրիշ տեղերու հաստատուն, այլ և նոյն իսկ Տաճկաստանի ազգայնոց շատն չնդունուիր. Հին աթոռը կը տկարանայ, բայց նորն ալ զորաւոր չըլլար. Եւս ատեն ազգին թշնամիներն տուել ևս կը համարձակինք Եւսաստանից եկեղեցին տու պարելու, հաստատունութիւնն ու րոգորականութիւնն իրենց ձեռքերը կը կրկնադարձեն, ազգին պառակտումները կը բազմանան, իր նիւթական ու րարոյական ազդեցութիւնը գոյնի տալով անբնական կ'ըլլեն, մէկ խօսքով՝ հայրութեան կործանումը կը հասնի:

Եւս դիտորդութիւնները, զորս մեղեանքական նկատմամբ չենք ընդունել միայն քաղաքական և ազգային, անոր համար չեն որ իրօք Տաճկաստանի հայոց մէջ բաժանման կամ Մայր աթոռոյն գէմ հակառակութեան ոգի մը կայ, այլ այնպիսի օգուտ մը ետեւեան որ չափ անկարելի ըլլալը հաստատուելը պատահաւ են. Կարծեմք ամեն խելաւոր հաստատուն հայր կարծիք այս կետին վրայ մեզի համաձայն է, և չկայ այնպիսի մէկը որ Եւրաստան աթոռին հաստատունութեանը, սրբապետութեանը, և ընդհանուր ազգին վայ հաստատունութեանը որոյ մտքը չփախարկի թէ որ Տաճկաստանի հայոց դժգոհութիւնն առողջ բանը Պաշտօնական մէջ ազգային եկեղեցւոյ իրաւանց դրաւ չեղիք ինչ ինչ կետերն են, ասանք բաժանմամբ չեն կրնար վերնալ, այլ աւելի ծանր կերպարանք կառնուն. բայց միութեամբ խոտ յուսալի է որ վերանան, վասն զի վերջոյն Ռուսիոյ կառավարութիւնն ալ կզգայ որ Հայաստանեայց եկեղեցւոյ լուսթիւնն իր երկրին մէջ չէ, ուստի պէտք է որ նոյն եկեղեցւոյն Ռուսիայէն դուրս գտնուած

մեծագոյն մասին ալ կործիրը յարգէ. Եւրաստան որ կորմ ալ գտնուանք, Եւրաստան աթոռոյն ետեւեան ազգին ետեւեան հետ անլուծելի կերպիւ միացելով կը գտնենք, և ազգասպանութիւն մը կըլլայ այս կարգ խօսքը:

Կարինէն գրուած հետեւեալ նամակը կը հրատարակենք յուշադրութիւն որու որ անկ է.

Տէրեկայիս գուարթ եւ տխուր տեղեկութիւններն ունիմ Ձերը ազգասիրութեան հաղորդելի. Քաղաքիս մէջ օրերս ազգային յառաջդիմութեան բաղձանքով վառուած խումբ մը ազգայինք իրարու աջակցելով Արձնեան անուն ընկերութիւն մը կազմեցին, որոց արդեամբք համանուն ընթերցարան մը բանալու ձեռնարկելով ջանքերնին պատկուցեալ եւ ներկայ առաջ 20ին մտադրեալ ընթերցարանը բացուցեալ չեղ ճանդիսիւ, եւ ոյր առթիւ Քաղաքիս ուսումնականներէն մէկ երկուք մէկ մէկ աղուար ձառերով քաջալերեցին թէ նորակազմ ընկերութիւնը եւ թէ ընթերցարանին հնօրէն ժողովը. այս մասին առ այժմ ժամանակ չունենալով, դալ թղթատարով հարկաւորն ձեզ կը հաղորդեմ:

Միւս կողմէն Բագրեւանդայ եւ Վաղարշապատի ազգայնոց դուռերը օր աւուր կը բացվապատկին, եւ իրենց բողոքներն այսպէս երեսի վրայ մտնուն ազգաւոր յառաջատու ազգայինք յիշ ախորժեկիս կը մտաբերեն եղբր: Տեղւոյն առաջնորդ անպիտան վարդապետը ձախող թեւեր կազմելու ձեռնարկած է՝ իր վիճակին մէջ մէկ երկու անձանց վրայ ամբաստանութեան հանրադիրը պատրաստելով. խղճալի հայ քահանայ մը՝ որոյ գէմ հինաւորաց ատելութիւնն ունի եղբր առաջնորդ վարդապետը, օրերս տնով տեղով աքսորի առած է տեղական իշխանութեան ձեռքը. անհաստատները կը պատմեն թէ Վերջ ձեռքն զահանա արտասուօք իր մանկանց ձեռքէն բռնած աքսորին կը հետեւէր. քիւրա Շէյխերէն քանիները հրաւիրեցին զինքը որ մահմէական անտէրութեան ընդունի ու ապառի. բայց առաքելի մարդը ֆրիւտոսի հաւատարիմ եւ Հայաստանեայց եկեղեցւոյ մէջ կը մնանիմ ըսելով աքսորը չարունակեց. . . .

... տէր, այս միայն չէ. եկող արժանաւոր անձինք կը յաւելուն նաեւ թէ Վերջանէս վարդապետը լսելով որ ինքը ամբաստանեալ է ազգին առջեւ, իր արբանեակը հետն առած վիճակները կը շարունակէ և հանրագիրտորազրկ կուտայ զինքը ամբաստի կացուցանելու համար. եւ ուր որ կերթայ գործը յաջող է, ըստ որում մի կարող է ըսելու թէ ես չեմ կրնար. . . . արդէն ինքը շատ մը անուանց կնիքներ ալ հետ կը չըլնեն. ալ որ ըսէ ես կնիք չունիմ ինքը կուտայ. Այս անձինք կը գուժեն ալ թէ Յովհաննէս վարդապետը վիճակները բոլորը խմորած է ՚ի բողոքականութիւն. այս վեց ամիս է որ բոլոր եկեղեցեայ մէջ բողոքականի Աւետարան կարդալ կուտայ Ս. Պատարագի ատեն ըսելով թէ աշխարհաբար է, դիւրահասկանալի է. իսկ ինքը վեց տարիէն աւելի է որ Ս. Պատարագ մատուցած չէ. իր խօսած քարոզները բոլորը հակամիտ են ՚ի բողոքականութիւն. գիշերուան կէս ճէլիկով ասանց կրօնական սքեմի եւ կնիքուղի շարունակ եկեղեցի իրջնայ եւ քարող կը խօսի՝ շատ անգամ խօսելով եւ սուրբ բեմին այնպիսի արտառոց խօսքեր՝ զոր մարդ կը սարսափի իշխանակալու. վերջոյն ի՞նչ երկարեցնէր, կըսեն տեղւոյն ազգայինք. Վմեր եկեղեցեայ եւ վանքից բողոքին վրայէն համարումնին վերցած է. չիտենք թէ այն վանքերը հայրենի չէ նէ բողոքականի, եւայն եւայն:

Ձարմանք մեծ են խորագիր տէր, որ այս Հայաստանի մէկ նշանաւոր խորշին մէջ այսպիսի անուր կրօնական սքեմալը ձեռնարկներ կը գործուն, որոնք ութ ամիս է անընդհատ թէ ազգային լրագրոց եւ թէ առանձին առ Ս. Պատարագն գրուած նամակներով կը գուժեն, բայց ցարք առանց լուսերու կը մնան ՚ի քաջալերութիւն այն եկեղեցական ճիւղային: Նաեւ թուէս ութ օր յառաջ Պայազիտցի Արթ. Մինաս անուն վարդապետ մը անգա

ղալով նոյնպէս դառն կերպիւ դանդառներ ըրաւ իշխալ վատարանցին վրայ տեղւոյս թաղական խորհրդոյն, այնպիսի աղիկուր պարագայից վրայ՝ որք մարդու բնի արտասուել կուտան: Քաղաքիս պատուարժան ազգասէր թաղական խորհուրդը յուսահատ վարդապետին քաջալերաւ աղիկը քաղաքիս Ս. Խաչի վանքը ուղարկեց. որոյ տուած խնդրագիրն խորհրդոյն կողմէն գրուած մէկ անգիկագրովն այս թղթատարով առ Սրբազան Պատրիարքն ուղղուեցաւ, եւ որոշուեցաւ որ Մինաս վարդապետը նոյն վանքը սպասէ մինչեւ որ Ս. Պատրիարքին տալիք պատասխանը ստանան: Թէ Մինաս վարդապետին տուած խնդրագրոյն եւ թէ տեղւոյս յարգելի թաղական խորհրդոյն առ Ս. Պատրիարքն գրած անգիկագրոյն պատճենները Աստուծով օրինակելով դալ փոխաւ միւսներուն հետ ձեւրեց ազգասիրութեան կողմնակիմ, որպէս զի անպիտան կերպով զանաւր հրատարակէ եւ ձեռն մէկ խոհուն դիտորդութեամբ զանաւր Պատրիարքարանի ու չաղրութեան յանձնէր:

Մնամ . . .
1868 հոկտ. 23

Նախընթաց նամակին մէջ յիշուած նորակազմ Երձնեան ընկերութիւնը՝ Տեղւոյն ժողովոյ անդամաց և արժանապատիւ նախագահին ստորագրութեամբ նամակ մը գրած է մեզ, որով Երձնեան Ընթերցարանին վարդապետն համար օրինակ մը Մատիւ խնդրելէ՝ խառն, ուրիշ հայ լրագրաց ալ հետեւեալ խնդիրը կուղիւնէ:

Հաճեցէք ազգօգուտ լրագրոց միջոցաւ ծանուցանել նաեւ Մանգուլէ, Մէհմուտ, Արշալոյս, Արարատեան, Ժամանակ, Երեւակ, Թուրքի, կամ Վարդապատի Հաւատին, Միածան, Կիլիկիա, անուն հայ լրագրաց, որ իրենց լրագրիներէն ալ քաղաղիս Արձնեան ընթերցարանին մէկ մէկ օրինակ ուղարկել բարեհաճին, եւ եթէ կարելիէ ժամանակ մը չըլ. իսկ եթէ ոչ. վերջոյնս ստակով. միայն թէ իրենց լրագրիներն Պաշտօն Զինուորի խանին վերնահարկը թիւ 3 Կարնեցի Ներկեցեան Մեծ. Տրդատ աղային սենեակն ուղարկեն անպակաս եւ չարունակ:

Ներկայից Պաշտօնի գիւղի արժանապատիւ Մկրտիչ Տ. Յովհաննէս ուսումնական և անձնուէր քահանայն, որ յիշեալ գիւղի դժբաղդ հայ ժողովրդեան վրայ ծանուցած արոյ թիւ 1 եւ 2 է. Եթէ Երի պատճառաւ բանտարկեալ քանիմ անձանց ալ ազատութիւնը ձեռք բերելու յուսով անցեալները Պրուսոս գտցած էր, այս օրերս Ս. Պաշտօն գործած ըլլալով, մեծ գուհութիւն կը յայտնէ անեղոյն առաջնորդ Գեոր. Բարթոլոմէոս արք եպիսկոպոսն, որ իր ներկ պայուցած խնդրոց յաջող ելք մը ունենալուն համար ձեռքէն եկած քանքը չէ խնայեր. Մանասպէս Գեոր. Բարթոլոմէոս կը յիշեն յիշեալ Գեոր. առաջնորդին քաղցր և սիրաշունչ վարմունքը, ուսումնասիրական ջարքը, եկեղեցւոյն պայծառութեան՝ եկեղեցականաց րարեկտրութեան՝ ժողովրդեան անդորրութեան և յառաջագէմ գարդացման համար ունեցած անդուհաղ հոգածութիւնը և շրջակայ վիճակներէն իր միջնորդութեան կամ պաշտպանութեանը զինող ազգայնոց գործերը յաջողեցնելու անձանցիկ փոթորի օրովը Պրուսայի հայ ժողովրդեան սէրն ու համարումը գրուած և անոնց գոհութեանն ու շնորհակալութեանց արժանի եղած է:

Եւս տեղեկութիւնները՝ զոր վերջիցեալ պատուական քահանայն կը հարգուէ մեզ, ապաւենի սիրտերու բերկրութիւնը, Պրուսայի Գեոր. առաջնորդին պատիւ և հովիւ առաջնորդաց ալ քաջալերական օրինակ մը ըլլալուն համար գոհութեամբ կը հրատարակեմ:

Հետեւեալ նամակներուն հրատարակութիւնը կը խնդրուի:

Պէշկիթաշ 7 նոյեմ. 1868
. . . խմբագիր .

Միւս պատուական նամակներէն մէջ Յուսոյ եկեղեցւոյ հետ մտադարձին միութեան մը օգէմ հաստատուններ կարգադրուեցան, որոց հեղինակն և ուղին ծածուկ չկրցան մնալ. Բայց եթէ զեւ կան ոմանք որ չեն հասկցած ըստ բաւականի, և կամ Եւրուստոյ մայր լրագրոն միարանութեան կրնային այդ վիճաբանական հաստատունները կը խնդրեմք. . . խմբագիր, որ ձեռն ճշմարտաւեր լրագրին միջոցաւ բարեհաճեց նոյա հարգել յերկարեալ շնորհազիծ նամակը, որով պատուել և միութեամբ ուղած է գրեց նոյն սրբապետ մար Ռախմիւ Վահագոյն գրուած ու Սրբապետ հայրապետը:

Ընդունեցէք. . .
ԽՈՐԷՆ ԵՊԻՍԿՈՍ

Գերապատիւ Սրբազան եղբայր մեր ՚ի Տէր .

Վասնոյց արքաբեւ յոյժ յոյժ ՚ի խել մեր ՚ի մերայնոց անախ որ ՚ի Գահիրէ, եթէ քանի՞ վերաւորեալ գտանի զլրագրագրութիւն Սրբազան եղբորը ընդ ակամայ սխալման Սիւրի որ ընդգէմ Սրբապետութեան Սրբապետ Վահագոյն գրաւ, թէպէտ եւ իցէ ՚ի զանցառութենէ քննութեան ՚ի պատճառս բացակայութեան վերապահին Տրդատիս, որոյ յանձն է ընդ քննութեամբ դնել զհրատարակելի յօդուածն: Ապա թէ ոչ գրուէ եւ Եղբայրութիւն Սրբազան վարին եւ արժանաւոր անհոգութիւնն որով վարմաքս ընդ Ձեզ և որոց ըստ Ձեզ են ձախացեալ բնածիր տաղանթք եւ երկնածիր պարգեւօք: Այսպիսի ինչ ՚ի բուժումն վշտաց արախ Ձեր խօսելով, յիշեցուցանեմ զիմաստն այն՝ թէ Վալ է հարուած բարեկամի քան զհամար թշնամու: Եւ պահովելով զՍրբազան եղբայրութիւն Սրբազան անկեղծութիւն եւ ընդ հաւատարմ յարգանաց մերոց որ առ Ձեզ, Մնամ աղօթարար:

Սրբայ Աթոռոյն Երուսաղէմի Պատրիարք
(ԿԻԻ) ԵՍՍԵՍ ԱՐԽԵՊԻՍԿՈՍ
Երուսաղէմ յԱթ. Ս. Զակարեանց
՚ի 20 սեպտեմբեր 1868

ԻԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Բերայի մէջ ժամանակէ մը ՚ի վեր ըստեղիւ րաղլի խաղերը (քու մար) չափէ դուրս շտաղծ ըլլալով, և ինչպէս փորձով կը տեսնուի՝ Բերայի քաղաքական տարին խորհուրդն ալ չկրնալով այս տնաւեր ժամանակին ծաւալման առաջըն աւելու, Բ. Գուրգ օտարականութեան պաշտօնէին յանձնեց հարկ եւ զած գաղղական միջոցներու գործադրութիւնը:

Յուսալի է որ ոստիկանութեան պաշտօնեայ Ս. սեմ. Հիւսնի փաշային աշխուրջ խնամքն ընկերական մեծ չափով մը պակաս կըլլայ մայրաքաղաքիս ժողովրդեան և մասնաւորապէս մեր ազգին մէջէն, չարիք մը որ արդէն բազմութիւն տուներ թշուառութեան անբուժող զլրած և հետզհետէ գլորելու վրայ է:

— Սիւնց տան և հինգ օր առաջ իրիկուն մը Ուղարկանէն խաղաղ երթալու համար նաւ նստելով ան յոյս եղող թուղաձի Պետրոս ա. գոյլի հետքը կամ մարմինը գտնելու համար մինչեւ այսօր եղած խուզարկութիւններն ապարդիւն եղած են:

